

viihdyttävän tarkasteluikkunan 1600-luvun akateemisen turkulaisperheen elämään.

Michael Wexonius-Gyldenstolpen laaja kirjeenvaihto on hiljattain editoitu ja julkaistu Ruotsissa, joten nyt julkaistu 190 kirjeen kokoelma muodostaa hyvän lisäluvun Gyldenstolpen perheen historiaan. Helsingin yliopistossa pitkään latinan kielen opettajana toiminut sekä antiikin ja uuden ajan latinankielisen kirjallisuuden tutkijana tunnetun Sarasti-Wilenuksen teos on pitkälti tyylipuhdas alkuperäislähteiden editio, joka pitäytyy olennaisessa. Esimerkiksi veljesten elämänvaiheita ei ole lähdetty tutkimaan muiden lähteiden kautta enempää kuin tarpeen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei mukana olisi lainkaan tutkimuksellista antia. Etenkin kirjeiden tyyliin, kieleen ja sanastoon liittyvät seikat on jäljitetty ja tuotu esiin hyvinkin tarkasti.

Teos jakautuu kolmeen osaan: laajaan johdantoon, itse kirjeisiin ja selityksiin. Kirjeiden syntykonteksti tuodaan valaisevasti esiin johdannossa. Tarina alkaa muiden muassa Marburgissa, Wittenbergissa ja Amsterdamissa opiskelleen växjöläissyntyisen humanistioppineen Michael Wexonius-Gyldenstolpen siirtymisestä vastaperustettuun Turun akatemiaan vuonna 1640. Wexonius-Gyldenstolpe viipyi Turussa elämänsä loppuun saakka toimien myöhemmin myös oikeustieteen professorina ja hovioikeuden tuomarina. Turun vuosina Gyldenstolpen perheeseen syntyi kaikkiaan kaksitoista lasta, joista kaikki kuusi aikuisiksi varttunut poika saivat monipuolisen peruskoulutuksen studia humanitatis -aineissa. Veljekset oppivat jo nuorina ranskaa, lukivat roomalaisia klassikoita ja harrastivat musiikkia ja runoutta. Latinaa luettiin noin viisivuotiaista alkaen, ja siirtyessään myöhemmin virkauralle eri puolille valtakuntaa veljekset kävivät perheen kesken latinankielistä kirjeenvaihtoa.

Vaikka suku oli lähtöisin Ruotsista, on varsin luonteavaa, että poikien kirjeenvaihto on editoitu suomalaisen tutkijan toimesta. Veljekset syntyivät, kasvoivat ja kävivät koulua Turussa ja saivat tuloja lounaissuomalaisilta maataloilta, joilla he viettivät aikaa. Osa pojista loi virkauransa Suomessa, ja muutamat toimivat nuoruudessaan Per Brahen sihteereinä. Veljeksistä kolme päätyi sotilaiksi, kolme siviilialalle. Kirjeenvaihdossa ovat näkyvimmin esillä jälkimmäiset. Daniel (s. 1645) opiskeli Turun akatemiassa, suoritti *grand tourin* Välimerelle ja työskenteli isänsä tapaan Turun hovioikeudessa. Samuel (s. 1649) eteni historian professoriksi Turkuun, mutta joutui yksityiselämän skandaalien vuoksi siirtymään virkamieheksi Satakuntaan. Parhaiten veljeksistä menestyi Nils (s. 1642), joka loi merkittävän uran kansainvälisenä diplomaattina ja matkusteli laajasti Euroopassa. Juuri Nils taltioi edition pohjana toimineen kirjeenvaihdon käsikirjoituskokoelmaansa, jota säilytetään Uppsalan yliopiston kirjastossa.

Sarasti-Wilenuksen editio käsittää kaikki säilyneet veljesten kirjoittamat latinankieliset kirjeet. Näistä useimmat ovat kulkeneet Turussa asuneilta veljiltä Nilsille Tukholmaan tai muualle Eurooppaan. Editio ei sisällä käännöksiä, mutta kustakin kirjeestä on esillä laaja englanninkielinen synopsis, josta pääasiat käyvät tyhjentävästi ilmi. Selitysten ja henkilöhakemiston ohella lukijaa palvelevaan erillisellä kronologialla, kirjeiden listalla ja sanastoilla. Moni lienee kiitollinen myös latinankielisten virkanimikkeiden englannin-, ruotsin- ja suomenkielisten vastineiden listasta. Myös

Akateemista elämää ja arjen aatoksia

Raija Sarasti-Wilenius: Dear Brother, Gracious Maecenas. Latin Letters of the Gyldenstolpe Brothers (1661–1681). Suomalaisen tiedeakatemian toimituksia 2015. 457 s. ISBN 978-951-41-1100-6.

Raija Sarasti-Wilenuksen *Dear Brother, Gracious Maecenas* on selityksin varustettu editio, joka tuo saataville joukon Suomessa aiemmin heikosti tunnettuja alkuperäislähteitä. Editio kattaa Turun akatemiassa historian professorina toimineen Michael Wexonius-Gyldenstolpen (1609–1670) kuuden pojan keskinäisen latinankielisen kirjeenvaihdon vuosilta 1661–1681. Kirjeissä käsitellään niin valtapoliittikkaa, akatemian virkanimityksiä kuin perhehuolia ja Turun seudun säätäkin. Kokonaisuudessaan ne avaavat monipuolisen, informatiivisen ja paikoin hyvinkin

veljesten käsialat analysoidaan ja esitellään kuvituksen avulla.

Editointiin liittyvät ratkaisut ovat luontevia ja tulevat johdannossa selkeästi perustelluiksi. Muutoksia latinankieliseen tekstiin on tehty mahdollisimman vähän: vain ilmiselvät kirjoitusvirheet on korjattu, väli-merkkien käyttöä modernisoitu ja aksenttimerkit jätetty näkyviin. Muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta lyhenteet on avattu ja osoitettu kursiivilla. Tämän ohella tervehdysformulat lyhenteineen ja muut kirjoitustekniset seikat on selitetty perinpohjaisesti.

Teoksen olennaisin anti keskittyy luonnollisesti kirjeiden sisältöön. Kirjeiden kirjoittamisen aikoihin veljet olivat suhteellisen nuoria, rakentelivat virkauriaan ja etsivät puolisoita. Periodin alussa nuorimmat olivat vasta lapsia. Varhaisimmissa kirjeissä noin kuusivuotias Carl anelee isoveljeltään Nilsiltä hevosta, jonka oli nähnyt perheen maatilalla Merimaskussa, ja 11-vuotias Samuel esittää Nilsille hartaan toiveen, että tämä kirjoittaisi hänelle useammin. Lapsuuden ja nuoruuden aikaisten kirjeiden mukanaolo tarjoaakin kiinnostavan näkymän veljesten persoonallisuuksien kehitykseen kuin myös heidän edistymiseensä latinan taidoissa.

Aikuisiällä laaditut kirjeet kertovat lähes kaikesta, mistä 1600-luvun oppineiden ja läheisten ystävien voi olettaakin keskustelleen: kirjeissä puidaan naimakauppoja, maailmanpolitiikkaa ja talouselämää, ne käsittelevät virkaurien rakentamista ja sisältävät avunpyyntöjä ja suunnitelmia, niissä välitetään uutisia, pohditaan maatalojen hoitoa sekä tehdään havaintoja luonnosta ja säästä. Toisinaan keskustellaan akateemisista ja oppillisista kysymyksistä, mutta myös puhtaita juoruja vaihdetaan: Daniel kertoo olleensa todistamassa kuinka Per Brahe putosi jäihin ja oli hukkaa, mutta tähdentää ettei Brahe halua asian leviävän.

Parhaimmillaan kirjeet herättävät 1600-luvun oppineen perheen elämän, akatemian riennot ja lounaisuomalaisen vuodenkierron hyvinkin värikkäästi eloon. Samuelin kirjeistä selviää, että vuonna 1666 lumi tuli runsaana jo loka-kuussa sulaakseen pois joulukuussa, ja että Gyldenstolpin maatila Nousiaisissa sijaitsi joen varrella aivan kirkon vieressä lehtevien koivujen ja haapojen katveessa. Eräänä jouluna perheen nuorimmat lapset olivat esittäneet itse laatimansa antiikin myytteihin perustuvan näytelmän. Juhlimiskulttuurin kuvauksiakaan ei kaihdettu, ainakaan kaikissa tapauksissa: Samuel kertoo vuoden 1668 promootiota juhlitun kolme päivää – viininkulutus kuului olleen erityisen runsasta. Kertaalleen Daniel taas valittelee kirjjeensä jäävän lyhyeksi krapulan takia.

Kirjeet paljastavat monia seikkoja veljesten luonteenpiirteistä ja elämäntavoista. Suomeen jääneistä veljeksistä Daniel on pragmaattisempi, virkaorientoituneempi ja kaikesta päättäen vastuullisempi, Samuel taas antaa romanttisemman vaikutelman haikaillen toisinaan pakopaikkaa työkiireistään muusien luota. Eloisimmat luonnon, maaseudun ja sääilmiöiden kuvaukset ovat peräisin nekin Samuelilta. Kenties juuri romantisoiva taipumus koitui Samuelin epäonneksi: hän päätyi kolme aviotonta lasta tuottaneeseen epäsäätyiseen suhteeseen yhdellä perheen maataloista työskennelleen Christina Bengtsdotterin kanssa ja joutui lopulta luopumaan julkisista viroistaan. Perheen merkityksestä ja veljesten keskinäisistä siteistä kuitenkin kertoo, että muut veljet yrittivät viimeiseen asti auttaa epäsuosiotaan joutunutta Samuelia.

Kuten filologilta odottaa sopii, teoksen tutkimuksellinen anti keskittyy kielen analyysiin. Tyyliään Gyldenstolpin veljesten latinankieliset kirjeet noudattelevat antiikin ihanteisiin nojaavan humanistisen uuslatinan standardeja, joihin aikakauden ja alueen konventiot olivat jättäneet jälkensä. 1500–1600-luvuilla muodissa olleiden kirjeenkirjoitusoppaiden ja Erasmus Rotterdamilaisen vaikutus veljesten latinaan on Sarasti-Wilenuksen mukaan ollut merkittävä. Keskeisin antiikin auktori oli luonnollisesti Cicero, jonka kirjeistä tuttuja tervehdysformuloita ja fraaseja myös Gyldenstolpit toistavat. Sarasti-Wilenuksen mukaan kirjeitä voikin pitää oivallisena esimerkkinä siitä, kuinka 1600-luvun oppineet pohjoiseurooppalaiset käyttivät latinaa yksityisessä viestinnässä.

Dear Brother, Gracious Maecenas on kaikilta osin kokeneen ammattilaisen huolellista, informatiivista ja miellyttävän helppolukuista työtä, josta on vaikea löytää suurempia puutteita. Kritiikkiä enemmän teos herättää odotuksia. Latinaa taitamaton lukija saattaa jäädä kaipaamaan käännöksiä kokonaisista kirjeistä – tosin synopsisten laajuus takaa sen, että jo englannin avulla pääsee kiitettävän syvälle Gyldenstolpin maailmaan. Laajemman kotimaisen yleisön voisi hyvin kuvitella kiinnostuvan perheen vaiheista suomenkielisessä asussa. Tässä muodossaan teos palvelee kuitenkin monipuolisesti aiheesta kiinnostuneita tutkijoita, opiskelijoita ja muuta akateemista yleisöä saattamalla uuden alkuperäislähteiden kokoelman yleisön saataville. Erityisen arareaitan kirjeet tarjoavat Turun akatemian varhaisvaiheista ja varsinaissuomalaisen yläluokan henkilösuhteista kiinnostuneille tutkijoille. Edistyneemmille latinan harrastajille opus sopinee harjoituskirjaksi.

Teoksen puhuttelevin anti löytyy ilman muuta itse kirjeistä. Ne avaavat kiinnostavan ja yksityiselämän näkökulmaa raottavan, paikoin hyvinkin intimiin ikkunan 1600-luvun akateemisen perheen elämään ja ajatusmaailmaan, jossa antiikin retoriset kuviot ja filosofiset ideaalit yhdistyvät suurvaltopolitiikkaan, perhehuoliin ja vuodenkierron herättämiin tunnelmiin. Teosta voi suosittelua varauksetta kaikille Pohjoismaiden historiasta, humanismista ja latinan kielen kehityksestä kiinnostuneille.

FT LAURI OCKENSTRÖM
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO